

**І. В. Красовська**

## **РОЛЬ І ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ В РОЗВИТКУ М'ЯСНОГО ПІДКОМПЛЕКСУ АПК**

*Однією з найбільш значущих проблем сільськогосподарських товаровиробників – є недостатність коштів. З метою підтримки виробників тваринницької продукції на даний час в новому економічному механізмі розроблено декілька програм фінансової державної підтримки. Виплата переробними підприємствами дотацій та виплата державної субсидії виробникам тваринницької продукції не тільки полегшує їх положення та уповільнює спад виробництва, а й відіграє стимулюючу роль у підвищенні ефективності виробництва. Метою державного регулювання, насамперед, є стабілізація та розвиток села.*

**Ключові слова:** *фінансова державна підтримка, бюджетна дотація, сільськогосподарський товаровиробник, тваринницька продукція, переробне підприємство.*

Одним із головних завдань аграрної політики є створення умов ефективного функціонування агропромислового комплексу з метою повноцінного забезпечення населення продовольством, а промисловості – сільськогосподарською сировиною в обсягах, необхідних для стійкого економічного зростання та соціального розвитку країни. Формувати його необхідно як систему організаційно-економічних заходів та юридичних законів щодо забезпечення продовольчої безпеки країни з підвищенням ролі вітчизняного товаровиробника [1].

Особливе місце в підвищенні ефективності функціонування агропромислового комплексу, поліпшенні забезпечення населення країни високоякісною сільськогосподарською продукцією належить розвитку інтеграції виробництва продукції тваринництва та її промислової переробки [2].

Інтенсифікація ведення тваринництва, зростання продуктивності худоби і птиці, здешевлення виробництва продукції тваринницької галузі є важливими умовами для поліпшення економічної ситуації у тваринництві, підвищення конкурентоспроможності продукції галузі.

**Постановка завдання.** В останні роки основна причина згортання тваринництва полягає у збитковості виробництва продукції. Тому в системі економічних заходів найважливішим завданням є державна підтримка виробництва продукції тваринництва.

Проблема державного регулювання, як і будь-яка інша економічна категорія, має два взаємопов'язаних аспекти: теоретичний та практичний. Останнім часом навколо неї ведеться широка дискусія та, здавалось би, робить розподіл позицій: за та проти ринку. Насправді проблема значно складніша. У зв'язку з цим необхідно, насамперед, теоретично осмислити зміст державної підтримки, її сумісність з принципами ринкової економіки, місце, форми та методи державного регулювання в новому економічному механізмі.

Виходячи з цього, в публікації поставлена задача розкрити питання щодо використання фінансових та матеріальних ресурсів держави для стабілізації і розвитку галузі в сучасній економічній ситуації.

**Основний матеріал.** Агропромисловий комплекс – одна з найважливіших сфер економіки України. Його частка становить близько 1/3 ВВП, і вартості основних виробничих фондів. Тому високорозвинений, ефективно працюючий агропромисловий комплекс є визначальною вимогою функціонування всього господарського комплексу країни. Але сьогодні він не є таким. Тому на підвищення ефективності роботи агропромислового комплексу направлена аграрна реформа, що проводиться в даний час.

Необхідність державної підтримки аграрного сектору в ринковій економіці доведена досвідом західних країн, в яких склалися різноманітні багатоканальні системи державної підтримки сільськогосподарської галузі.

Разом з тим, прихильники скорочення бюджетних субсидій сільському господарству в західних країнах ставлять питання щодо доцільності підтримки перевиробництва сільгосппродукції і продовольства та виплати бюджетної дотації на продовольство, коли можна підняти ринкові ціни.

Слід відмітити, що концепція скорочення субсидій сільському господарству знайшла втілення в США в так званому «Законі про перехід аграрного сектору на ринкові відносини». Саме цим законом намічалось зменшення бюджетного фінансування сільського господарства за 1998-2004 роки на 30 %. Аналогічні програми розроблялися і в ЕС. Але за останні роки державна підтримка аграрного сектору в цих країнах не тільки не скоротилася, але навпроти – збільшилась.

Україна в цьому відношенні була не оригінальною. Аналогічно західним країнам фінансова підтримка сільськогосподарського виробництва

з року в рік, а саме, з 2000 по 2005 рр. – зростала. Доказом останнього є переконливі цифри в розподілі видатків на централізовані заходи і програми державної фінансової підтримки сільського господарства в Державних бюджетах України на згадані роки (табл. 1).

**1. Державна фінансова підтримка виробництва продукції тваринництва та рослинництва за 2000-2005 рр., тис. грн.**

Рік	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом
2000	3044	-	3044
2001	17910	-	17910
2002	103500	11100	114600
2003	191500	13000	204500
2004	429500	-	429500
2005	689500	-	689500

На першому етапі ринкової реформи самі терміни держрегулювання, держпідтримка просто не сприймалися. З року в рік приймалися різноманітні Закони та Постанови направлені на державну фінансову підтримку аграрного сектору країни. В подальшому для узагальнення поставлених цілей та ефективного розв'язання проблем галузі 24 червня 2004 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» № 1877-IV з подальшими змінами і доповненнями щодо створення умов для збільшення рівня зайнятості сільського населення [3]. Це є значним внеском у розвиток як сільського господарства в цілому так і тваринництва зокрема.

На даний час існує декілька механізмів державної підтримки тваринництва як одного з найважливіших секторів сільського господарства, яке дає цінні продукти харчування для населення та сировину для промисловості. Тому в тваринництві дуже важливе значення має спрямованість аграрної політики на стимулювання збільшення поголів'я худоби і птиці шляхом розширення фінансування з бюджету селекційних програм та запровадження прямих дотацій на реалізацію високовогових категорій ВРХ і свиней, активізацію заготівельної діяльності на селі, її фінансово-кредитну підтримку та розширення мережі.

Вищезгаданим Законом № 1877-IV визначаються основи державної політики у бюджетній, кредитній, ціновій, страховій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки країни.

Важливим кроком у розв'язанні проблеми є те, що в цьому Законі передбачено: встановлення мінімальної закупівельної ціни на рівні, що не уможливило середньостатистичну збитковість виробництва, а також бюджетна тваринницька дотація, що є одним із механізмів державної підтримки тваринництва.

У розділі V, статті 15 «Бюджетна тваринницька дотація» передбачено, що при плануванні витрат державного бюджету на черговий рік Кабінет Міністрів України передбачає статтю видатків на надання дотацій виробникам продукції тваринництва. Режим надання такої дотації встановлюється Кабінетом Міністрів України щорічно. Розмір бюджетної дотації на черговий бюджетний рік встановлюється Кабінетом Міністрів України у твердих сумах. Суб'єктом (отримувачем) бюджетної дотації або спеціальної бюджетної дотації є безпосередній виробник об'єкта такої дотації.

З 06.05.2005 року постановою Кабінету Міністрів України № 325 «Питання використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу» [4] затверджено Порядок використання коштів державного бюджету, що спрямовується для фінансової підтримки виробництва продукції тваринництва. Цей Порядок визначає механізм використання коштів, передбачених у Державному бюджеті України на 2005 рік для фінансової підтримки виробництва продукції тваринництва, яка надається сільськогосподарським товаровиробникам.

З метою підтримки сільськогосподарських виробників тваринницької продукції відповідно до пункту 11.21 статті 11 Закону України «Про податок на додану вартість» № 168/97-ВР від 03.04.1997 [5] із подальшими змінами та доповненнями Кабінет Міністрів України постановою «Про порядок нарахування виплат і використання коштів, спрямованих для виплат дотацій сільськогосподарським товаровиробникам за продані ними переробним підприємствам молоко і м'ясо в живій вазі» від 12 травня 1999 року № 805 [6] з подальшими змінами і доповненнями постановив затвердити Порядок нарахування, виплат і використання коштів, спрямованих для виплати дотацій сільськогосподарським товаровиробникам за продані ними переробним підприємствам м'ясо в живій вазі.

Цей Порядок встановлює механізм нарахування та виплат дотацій на період з 01.01.1999 року до 01.01.2006 року переробними підприємствами сільськогосподарським товаровиробникам усіх форм власності і господарювання, включаючи особисті селянські господарства, за реалізовані ними переробним підприємствам м'ясо в живій вазі.

Нарахування і виплата дотацій проводиться переробними підприємствами всіх форм власності, які мають власні переробні потужності. Це є фактично ті кошти, які б мали перерахувати переробні підприємства до державного бюджету.

Державне втручання в цьому випадку в деякій мірі уповільнило спад виробництва, котрий однак, може бути оцінений як катастрофічний, про що свідчать показники таблиці 2.

Аналіз основних показників тваринництва станом на 1 липня 2005 р. свідчать про те, що розвиток тваринництва знаходиться в жахливому стані, про що говорить скорочення чисельності поголів'я ВРХ та свиней в 2005 році по відношенню до 2004 року на 1,07 % та 0,9 % відповідно. Одночасно чисельність поголів'я птиці напроти зросла на 8,2 %, що у свою чергу вплинуло на обсяги реалізації птиці на забій та забезпеченість м'ясом птиці населення та м'ясопереробних підприємств. Слід відмітити, що колективні та фермерські господарства в 2005 році орієнтують свою діяльність на відновлення свинокомплексів, переконливим доказом чого є збільшення чисельності поголів'я свиней по відношенню до 2004 року на 12,4 %, а чисельність поголів'я ВРХ знизилась на 4,1 %, отже, зросла реалізація худоби і птиці на забій на 8,4 %.

Не дивлячись на очевидну недосконалість в Україні механізмів підтримки вона в деякій мірі полегшує положення сільськогосподарських товаровиробників. Без неї збитковість в цілому по сільському господарству досягла б колосальних розмірів, а по тваринництву – тим більше.

Слід, насамперед, встановити виплати дотацій на тваринницьку продукцію на державному рівні в розмірах, що сприятимуть прибутковому веденню галузі; спростити систему датування і підсилити їх стимулюючу роль в підвищенні ефективності виробництва; стимулювати реалізацію молодняку великої рогатої худоби підвищених вагових кондицій; скасувати усі види податків на тваринницьку продукцію. Дисципліна виплат повинна додержуватись неухильно.

Таким чином, державне регулювання передбачає становлення цілей і планування їх реалізації, тобто прогноз та розробку програм аграрного бюджету. На їх основі повинна здійснюватись політика стабілізації та розвитку, включаючи цінові, податкові, фінансово-кредитні важелі. Одночасно створюється система слідкування, включаючи передусім правдиву та вичерпну інформацію. На базі системи слідкування і аналізу соціально-економічної ситуації розробляються і приймаються законодавчі рішення та інші нормативні акти. Ефективність системи державного втручання досягається в тому випадку, коли вона зрозуміла та доступна кожному товаровиробнику.

2. Основні показники тваринництва станом на 1 липня 2005 р. [7]

	Суспільний сектор		Приватний сектор			Разом			
	2004 р.	2005 р.	05/04 %	2004 р.	2005 р.	05/04 %	2004 р.	05/04 %	
Реалізація худоби та птиці на забій в ж.в., тис.т	256,6	386,5	108,4	794,6	706,4	88,9	1151,6	1092,9	94,9
Чисельність поголів'я, ВРХ, тис. голів, в т.ч.:	2932,6	2812,4	95,9	5254,0	4697,1	89,4	8040,2	7509,5	93,4
корів	1054,8	991,0	93,6	3212,5	2973,0	93,0	4267,3	3964,0	92,9
Чисельність поголів'я свиней, тис.	2065,4	2327,7	112,4	4920,3	4600,5	93,5	6991,1	6928,2	99,1
Чисельність поголів'я птиці, тис.	45266,0	57850,0	127,8	132756,0	134747,0	101,5	178001,0	192597,0	108,2

**Висновки.** Узагальнюючи вищевикладене, можна констатувати, що розвиток м'ясного підкомплексу АПК знаходиться нині в кризовому стані. На ефективність підкомплексу та забезпеченість населення м'ясом і м'ясопродуктами впливає скорочення поголів'я тварин і зниження їх продуктивності, а також зменшення обсягів виробництва продукції, що у свою чергу викликає негативні процеси, що спостерігаються при функціонуванні м'ясного підкомплексу АПК.

Базою для дієвої системи слідкування має стати розробка системи обліку дотацій, яка дасть можливість отримати якісну та вичерпну інформацію.

Для ефективного функціонування м'ясного підкомплексу АПК в умовах, що склалися в існуючій економічній ситуації необхідним є:

- інтеграція підприємств із виробництва продукції тваринництва та підприємств із її промислової переробки;
- відновлення спеціалізованих комплексів по вирошуванню сільськогосподарських тварин;
- активізація взаємозв'язку господарств суспільного сектора з підсобними господарствами населення з питань передачі молодняка худоби населенню на відгодівлю;
- інтеграція підприємств із виробництва продукції тваринництва з підприємствами із виробництва кормів та часткове забезпечення державою підсобних господарств кормами;
- розширення каналів збуту, а саме мережі фірмових магазинів, палаток, кіосків, автомагазинів;
- удосконалення роботи комерційних відділів на переробних підприємствах з питань аналізу ціни за різними каналами реалізації з декількох джерел інформації.
- формування правдивої та вичерпної інформації про стан реалізації дотаційних програм шляхом удосконалення бухгалтерського обліку дотацій як у товаровиробників так і на переробних підприємствах.

### **Бібліографічний список**

1. Закон України «Про податок на додану вартість». Від 03.04.1997 р. № 168/97-ВР // Урядовий кур'єр. – 08.05.1997. – № 80-81.
2. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України». Від 24.06.2004 р. № 1877-IV // Голос України. – 07.09.2004. – № 165.
3. Постанова «Про порядок нарахування, виплат і використання коштів, спрямованих для виплат дотацій сільськогосподарським товарови-

робникам за продані ними переробним підприємствам молоко і м'ясо в живій вазі». Від 12 05 1999 р. № 805 // Урядовий кур'єр. – 05. 20.05.1999. – № 92-93.

4. Постанова «Питання використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу». Від 06.05.2005 р. № 325 // Урядовий кур'єр. – 18.05.2005. – № 90

5. Гачек С., Гачек Т. Запровадження різних організаційно-правових форм господарювання як передумова інтеграційних процесів // Вісник Львівського державного аграрного університету. Сер. Економіка АПК. – 2002. – № 9. – С. 90.

6. Рынок мяса и мясных продуктов Украины // Мясное дело. – 2005. – № 8. – С. 6.

7. Мазуренко О.В. Стан виробництва та споживання м'яса в Україні. // Економіка АПК. – 2005. – № 2. – С. 38.

8. Яценко В.М. Формування і розвиток агропромислової інтеграції в Україні // Економіка АПК. – 2004. – № 1. – С. 54.